

Credits

Dott.ssa Daniela Conti (UISP)

Elisabeth Kotvojs (VIDC)

Saska Benedic Tomat (ISCA)

Pia Pauly (DTB)

Maria Casas (RDYC)

Alexandru Balaci, Raluca Negulescu (Foundation Policy Center for Roma and Minorities)

Simona Zamboni (Istituto per l'Ambiente e l'Educazione Scholé Futuro ONLUS)

Micol Pizzolati, Alberto Tarozzi, Antonio Mancini (Università del Molise)

Giuseppe Beluschi Fabeni, Marc Ballester (Taller ACSA)

Sara Vito (Provincia di Gorizia)

Viviana Bussadori (Regione Emilia-Romagna)

Sandro Tacconi (Regione Toscana)

Mauro Valeri (UNAR)

Incluziunea socială prin sport: un model posibil

Introducere

Proiectul **MIMoSA** (Migrants' Inclusion Model of Sports for All - Modelul Sportul pentru Toți de Incluziune a Migranților) a fost finanțat de unitățile de sport (GA - EAC) din cadrul Acțiunilor pregătitoare în domeniul sportului (2011-2012).

Parteneriatul larg al proiectului a implicat participarea a 12 asociații de sport, entități locale și centre de cercetare din 5 state ale Uniunii Europene, fiind coordonat de UISP - Uniunea Italiană Sport pentru Toți (Italia):

- VIDC - Vienna Institute for International Dialogue and Cooperation (Austria)
- ISCA – International Sport and Culture Association (Danemarca)
- DTB - Deutscher Turner-Bund (Germania)
- RDYC - Fundación Red Deporte Y Cooperación (Spania)
- Foundation Policy Center for Roma and Minorities – (România)
- Istituto per l' Ambiente e l' Educazione Scholé Futuro ONLUS (Italia)
- UNIMOL - Università del Molise (Italia)
- Taller ACSA - Taller de Antropología y Ciencias Sociales Aplicadas (Spania)
- Provincia di Gorizia (Italia)
- Dirección General de Coordinación de Políticas Migratorias, Consejería de Justicia y Interior, Junta de Andalucía (Spania)
- Centro Regionale Contro le Discriminazioni del Servizio Politiche per l' Accoglienza e l' Integrazione Sociale della Regione Emilia-Romagna (Italia)
- Regione Toscana (Italia)
- UNAR - Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali (Italia)

În Carta sa Albă privind Sportul (2007), Uniunea Europeană a recunoscut valoarea sportului ca instrument al incluziunii sociale, al educației și socializării pentru toți. Însă există multe bariere legale și culturale care limitează accesul migranților și refugiaților la practicarea sportului.

Printre obstacolele întâmpinate de migranți se regăsesc: resursele financiare limitate și lipsa de informații privind organizațiile de sport, amplasamentele sportive și localizarea acestora. Colaborarea dintre organizațiile de sport, organizațiile pentru migranți și autoritățile naționale și locale este limitată sau chiar absentă; pentru întâmpinarea eficientă a problemelor apărute, se impune crearea unei rețele puternice între aceste părți interesate.

În acest context, sportul pentru toți oferă un mijloc de a sponsoriza implicarea civică activă, de a îmbunătăți dialogul interetnic și de a facilita incluziunea socială a migranților.

Scopul proiectului a fost de a forma și consolida o rețea transnațională și de a crea un model de incluziune socială și abilitare pentru migranți (refugiați, femei solicitante de azil, romi și azilanți).

După un an de schimburi de materiale și cele mai bune practici și de organizare a diferitelor întâlniri și mese rotunde, rezultatele eforturilor colective au fost adunate în acest ghid metodologic.

Scopul urmărit a fost nu doar aprofundarea contextului de referințe și înțelegerea domeniilor principale ale implicării, ci și de a oferi recomandări specifice și consiliere practică pentru îmbunătățirea incluziunii sociale a populațiilor țintă deseori considerate marginalizate în lumea sportului profesionist și amator deopotrivă.

Beneficiarii vizați

Prezentul ghid și-a propus să ofere recomandări și propuneri pozitive diferitelor grupuri de părți interesate:

- ◆ Asociații / federații de sport
- ◆ Întreaga societate civilă (în special asociațiile care lucrează cu migranții, refugiații politici și solicitanții de azil)
- ◆ Autorități locale/naționale
- ◆ UE

Obiectivul specific este de a asista diferitele entități în oferirea unor acțiuni specifice pentru promovarea incluziunii sociale.

Din acest motiv, prima parte a prezentului ghid conține informații metodologice despre diferite subiecte, prezentarea a două studii de caz oferite în cadrul proiectului și prezentarea generală a contextului de referințe.

În cea ce-a doua parte, au fost identificate cele mai mari provocări întâmpinate de fiecare actor social în încercarea de a atinge scopul incluziunii sociale prin sport. Pentru fiecare domeniu de lucru specific, au fost formulate recomandările principale împreună cu acțiuni specifice și practice pentru obținerea rezultatelor așteptate.

Contextul

Prezența cetățenilor străini (atât a celor comunitari, cât și a celor din afara comunității) în statele europene a crescut în general între 1999 și 2011. Însă aceste creșteri au fost constatate în momente diferite în funcție de statul analizat, reflectând evoluția politicii interne și internaționale, economia și piața muncii, criza umanitară și politicile de azil, precum și deschiderea și închiderea frontierelor în fața persoanelor și capitalului. Tabelul și diagrama de mai jos prezintă câteva date privind imigrarea din statele care formează parteneriatul Mimosa. Selecția nu abordează doar structura proiectului, ci este reprezentativă și în privința diferențelor menționate.

Tabelul și diagrama de mai jos prezintă evoluțiile fluxurilor migratoare din ultimul deceniu în statele analizate.

Tabel 1 – Numărul cetățenilor străini rezidenți în statele analizate între 1999 și 2010 (în mii de persoane)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Danemarca	256,2	259,3	258,6	266,7	265,4	271,2	267,6	270,0	278,0	298,4	320,0	329,7
Austria	689,2	698,6	710,9	730,2	746,7	754,2	774,4	796,6	804,7	835,1	864,3	876,3
Germania	7,308,4	7,336,1	7,267,5	7,318,2	7,347,9	7,341,8	7,287,9	7,289,1	7,255,9	7,255,3	7,18,9	7,130,9
Spania	648,5	819,8	1,163,8	1,560,7	2,189,2	2,771,9	3,371,3	4,002,5	4,606,4	5,262,0	5,650,9	5,663,5
Italia	1,116,3	1,270,5			1,549,3	1,990,1	2,402,1	2,670,5	2,938,9	3,432,6	3,891,2	4,235,0
România	:	:	:	25,6	:	25,6	25,9	25,9	26,0	26,1	31,3	:

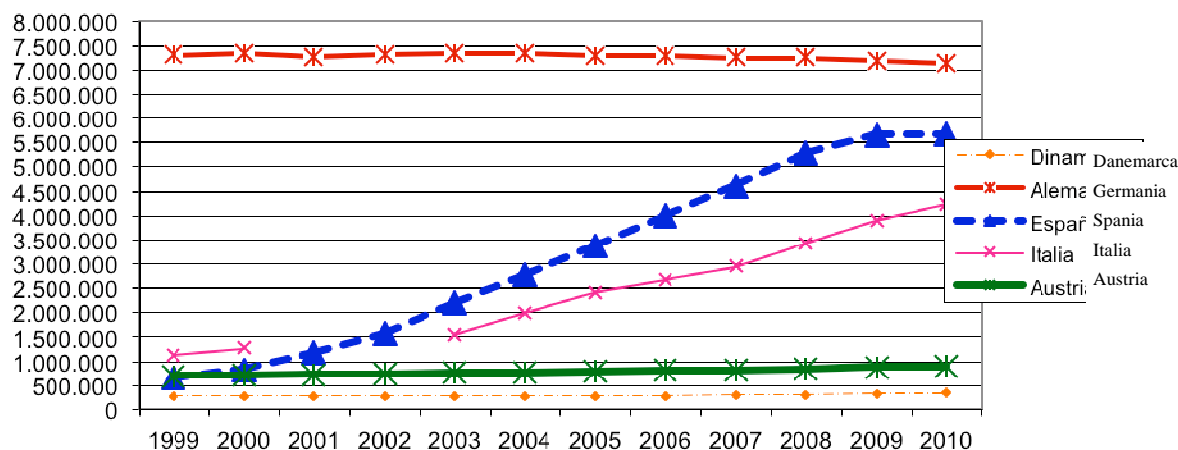
Sursa: Eurostat.

Creat de: OPAM and Taller ACSA.

: date indisponibile.

Tabel 2 – Evoluția numărului străinilor în statele analizate

Sursa: Eurostat; Creat de: OPAM and Taller ACSA.

După cum se poate observa, numărul absolut al rezidenților străini prezintă variații imense între state; acest fapt nu reflectă în toate cazurile diferența procentuală în comparație cu totalul populației, însă corespunde atracției exercitate de fiecare stat în anii analizați. De exemplu, Germania este statul cu cea mai numeroasă populație străină, fără variații semnificative de la un an la altul în ultimul deceniu. Acest fapt conturează o lungă traiectorie care a caracterizat Germania ca stat pentru imigranți, în contrast, de exemplu, cu Spania și Italia. Procentul imigranților din totalul populației Germaniei a rămas la aproximativ 8,5% în perioada analizată. Aceeași stabilitate a fluxului migrator s-a observat și în state precum

Danemarca și Austria. În timp ce procentul din totalul populației a crescut în Danemarca de la 4,8% la 5,9% în cei zece ani analizați, în Austria a crescut de la 8,6% la 10,5%. Această situație a migranților este tipică în teritoriile europene industrializate cu o istorie de economie stabilă, a cărei intensificare treptată și continuă a însoțit prezența forței de muncă străine. În schimb, Italia, Spania și România prezintă cealaltă parte a monedei în privința migrației în Europa. Pe de o parte, Italia și în special Spania au asistat la o creștere foarte mare a prezenței străinilor în raport cu creșterea economică cunoscută de cele două state la începutul anilor 1990 (Italia) și la mijlocul anilor 1990 (Spania). Pe de altă parte, România a fost statul cu cel mai mare flux de emigranți începând cu anul 1990, mai întâi către Germania, apoi către alte state din nordul Europei, iar din 1997/8 către Spania și Italia.

În Spania, numărul populației străine a crescut de la 650.000 persoane în 1999 la 5 milioane și jumătate în 2010. Numărul populației române din Spania, care reprezenta o minoritate în cadrul populației străine în 1999, a crescut, ocupând al doilea loc în privința cifrelor din 2010, devansat doar de populația marocană.

În Italia în 2011, comunitatea română a fost mai numeroasă față de alte populații străine.

Procentul total al străinilor în rândul populației din Spania a crescut de la 1,6% la 12,3%, devenind cel mai mare din zona UE-15 a Europei. În schimb, populația străină din România abia s-a ridicat la 0,2%.

Tendențe ale participării migranților în activitățile sportive din Europa

În prezent nu sunt disponibile studii comparative ale predilecției migranților la practicarea sportului în diferite contexte naționale europene. Pe de altă parte, în ceea ce privește cazurile naționale individuale, datorită diferențelor dintre metodele și abordările cercetărilor disponibile, o eventuală comparație a datelor cantitative ar fi dificilă și nesigură.

În cadrul proiectului MIMOSA, au fost selectate și analizate câteva studii sociologice și antropologice¹ cu scop dublu. În primul rând, intenția a fost de a colecta date calitative și cantitate privind extinderea practicării sporturilor în rândul cetățenilor străini² și al minorităților socioculturale în medii naționale diferite. În al doilea rând, analiza și-a propus să identifice care dintre metodele de studiu din mediul academic cu privire la migrații care practică sportul au fost legate de incluziunea socială.

Analiza literatură arată că migrații participă mai puțin la activitățile sportive în comparație cu populația locală. Cu scopul de a explica această participare mai redusă, câțiva academicieni, pornind de la comparații dintre rezultate statistice efectuate la nivel național, au corelat răspândirea mai modestă a sportului în țările de origine respective cu participarea mai redusă a migranților (Van Tuyckom, Schulze 2010)³. Alte studii efectuate cu metode

¹ Lucrarea a fost efectuată în comun de cercetătorii din cadrul *Taller Acsa-Antropologia și Ciencias Sociales Aplicadas* și *Università degli studies* din Molise.

² Populația țintă a proiectului MIMOSA întrunește atât cetățenii străini (de alte naționalități decât cele din statele de reședință), cât și cei născuți în străinătate care din diferite motive (perioada de reședință, azil politic, etc.) dețin naționalitatea statelor de destinație făcând parte, în fiecare caz, din minoritățile socioculturale și lingvistice. În același timp, s-a păstrat în mod intenționat o definiție *ambiguă* a populației beneficiare, astfel încât să permită o confruntare continuă cu realitățile care nu sunt direct legate de fenomenul migrator, ci caracterizate prin similarități în dinamica excluziunii sociale potențiale. Un exemplu printre altele ar fi minoritățile socioculturale de romi.

³ Lucrarea coordonată de Van Tuyckom și Schulze (2010) compară datele privind practicarea sportului în Germania cu cele din statele de origine. De exemplu, o comparație a Germaniei și Turciei în legătură cu mișcările migratoare consistente arată că motivul cel mai frecvent invocat pentru nepracticarea sportului în Turcia este lipsa amplasamentelor adecvate, urmată de lipsa de interes și timp. În schimb, în Germania lipsa amplasamentelor adecvate a fost motivul cel mai puțin invocat, în timp ce lipsa de timp a fost indicată ca fiind cea mai importantă barieră în practicarea sportului.

calitative arată că lipsa de informare reprezintă motivul principal al participării mai reduse în sporturi (Maza et al, 2009).

O altă tendință arată practicarea sporturilor de către migranți mai des față de cetățenii locali în contexte ocazionale (Maza et al 2009), cu prezență mai redusă la amplasamentele sportive (Janssens, Bottenburg 1999), deși cu diferențe în funcție de originea națională (Cesareo, Blangiardo 2009).⁴

O parte din studii a vizat compararea motivelor de a practica sportul. În rândul migranților, în comparație cu populația locală, motivul mai frecvent invocat era petrecerea timpului liber cu activități care permite contactul cu alte persoane (Wray 2007) și care sunt plăcute (Maza et al 2009). Întreținerea fizică reprezintă un motiv mai puțin comun decât dorința de socializare.

Mai mult, anumite studii au arătat că preferința pentru un anumit tip de sport (individual/de echipă; provocator/ușor; care necesită pregătire/accesibil tuturor) variază în funcție de țara de origine (Llopis-Goig 2010).

Diferențele de gen indică faptul că activitățile sportive sunt practicate mai mult de către migranții bărbați decât de femei (Walseth, Fasting 2004). În anumite contexte naționale (Pardo et al 2010), tinerii de origine străină practică sporturile la fel de mult ca cetățenii locali, însă există o frecvență mai redusă a practicării sporturilor dintre tinerii generației a doua în comparație cu tinerii locali; în alte zone geografice, adolescenții de origine străină practică sporturile la fel de mult ca omologii lor de sex masculin (ORIM 2012).

Din analiza efectuată, s-a conturat o imagine care poate fi avută în vedere în studiile viitoare în sensul local și comparativ, sugerând că în sondajele privind motivele inclinației migranților de a practica activitățile sportive, se recomandă luarea în calcul a unui set complex de factori determinanți diferiți pe plan analitic, deși strâns legați în experiența empirică. Aceștia includ: factorii demografici, diferitele așteptări și percepții privind practicarea sporturilor, împărtășirea tradițiilor sportive, experiența anterioară în sport (și în zonele de origine), susținerea familială, contextul comunitar și social, ofertele de amplasamente și servicii la nivel local, resurse individuale disponibile (pentru susținerea costurilor practicării). S-a reținut că o examinare care vizează să cuprindă o asemenea complexitate trebuie să țină cont atât de dimensiunea individuală, cât și de cea socială, precum și de contextul de origine și cel de destinație.

⁴ Datele au fost colectate de Fundația ISMU - Initiative and Studies on Multiethnicity (Inițiativă și Studii privind Multiethnicitatea) în cadrul unui sondaj național care și-a propus să măsoare nivelul integrării populației străine (indicele de măsurare a integrării) la care a participat Universitatea degli Studi di Molise.

Incluziunea socială a migranților și practicarea sporturilor de către migranți

Este indicat ca reprezentarea incluziunii sociale a migranților din țări străine să fie abordată în general ca un traseu al stabilirii care cuprinde următoarele faze esențiale: mai întâi, obținerea unui loc de muncă și cazare, urmată de slăbirea progresivă a legăturilor familiale și culturale cu societatea de origine, culminând în adaptarea la mediul social. Recent, o metodă dominantă a analizat sinergia dintre factorii structurali (politici, statut legal, oportunitatea participării) și factorii individuali (origine, sex, generație, rute migratoare și rețelele de relații, inclusiv la nivel transnațional), observând că situația fiecărui migrant reprezintă o combinație variabilă a incluziunii și marginalizării (Pizzolati 2012).

Politicile care vizează încurajarea incluziunii ar putea avea în vedere și anumite niveluri ale implicării: încurajarea accesului migranților la oportunități, crearea unor condiții pentru consolidarea coeziunii sociale în contextul în care trăiesc și susținerea participării lor active. În comparația dintre state, este utilă și necesară existența unor instrumente de măsurare a accesului individual al migranților la activitățile sportive (înscrierea în organizații sportive), a schimbărilor la nivelul sporturilor locale (prezența activităților sportive minoritare/etnice în amplasamentele publice) și a nivelului participării (asociații sportive pentru imigranți și mixte).

În literatura socio-antropologică dedicată analizei critice a răspândirii practicării sporturilor în rândul migranților și descendenților acestora și politicilor sociale care vizează încurajarea acestor experiențe⁵, o imagine teoretică menită să reflecteze asupra cazurilor naționale arată cantitatea resurselor sociale (Walseth 2008). Mai exact, se pune întrebarea privind oportunitățile pe care practicarea sporturilor le oferă migranților și descendenților în consolidarea relațiilor sociale, nu atât cu persoanele de aceeași naționalitate din comunitatea de care aparțin, cât cu cetățenii societăților gazdă, deoarece cercetările empirice arată că practicarea sporturilor reprezintă deseori o oportunitate de a relaționa cu persoanele de aceeași naționalitate și de a găsi consolare într-o sferă a relațiilor sociale din societatea gazdă (Krouwel et al 2006). Câțiva academicieni observă o relație liniară și cauzală între practicarea sporturilor și incluziune, formulând ipoteza că participarea la sporturi poate produce diferențiere în interiorul grupurilor sociale și este mai corect să se facă referire la semnificația și măsura diferită a incluziunii sociale, ținând cont de context și normele sociale în care are loc participarea la sporturi. În acest sens, integrarea nu se naște pur și simplu din practicarea sporturilor, ci într-o oarecare măsură și din semnificația lor simbolică și socială, de exemplu în condițiile popularității practicării sporturilor și acceptarea de către grupul omolog și persoanele semnificative.

⁵ O comparație a situațiilor naționale din statele europene care mapează studiile efectuate pe tema aceasta, efectuată și datorită recunoașterii de către academicienii din rețeaua de cercetări "Society & Sports" ESA (Asociația Europeană de Sociologie), a dezvăluit o lipsă de omogenitate cu privire la acest subiect. De exemplu, în timp ce în Italia cercetările se află în stadiu incipient, în statele nordice, cercetările privind această temă sunt mai consolidate; însă această observație este relativ recentă și rezultatele științifice sunt încă limitate.

Legislație și politică în raport cu incluziunea socială și sporturile: cazul Andaluzia

În proiectul MIMoSA, structura parteneriatului a permis un schimb și cunoaștere a diferitelor politici naționale și regionale ale țărilor implicate. În acest ghid metodologic, s-a considerat adecvată prezentarea câtorva caracteristici ale liniilor politice și legislative din Spania, datorită interesului manifestat la diferitele întâlniri cu autoritățile publice participante la parteneriat, și schițarea unui context pentru rezultatele unuia dintre studiile de caz oferite în cadrul proiectului, realizate în Madrid.

Considerăm că abordarea politică andaluză poate fi menținută în vizor ca un caz interesant și de succes, în limitele care se prezintă de fiecare dată în implementarea politicilor de integrare și gestionare a diversității provenite din contextul migranților.

Pe planul legislativ și cel al politicilor privind sportul și integrarea socială în Spania, statul definește direcțiile generale de acțiune, în timp ce elaborarea reglementărilor și punerea în aplicare a acestora cad în sarcina autorităților regionale și locale.

Analiza incluziunii sociale prin sport vizează atât nivelul statal, cât și cel autonom, în primul rând pe două direcții: pe de o parte, politicile privind sportul pe toate nivelurile remarcă populația expusă riscului de excluziune socială; pe de altă parte, în sensul elaborării de planuri și politici orientate asupra integrării și îmbunătățirii condițiilor de trai ale populației migrante.

La nivel statal, Înalțul Consiliu pentru Sport - organizație autonomă din cadrul Ministerului Educației, Culturii și Sportului - este responsabil pentru conceperea politicilor. Din 2010, a creat unul dintre cele mai relevante instrumente de acțiune, Planul cuprinzător privind activitatea fizică și sporturile (2010-2020) (HSC, 2009), care definește direcția de urmat atât de administrația centrală, cât și de organizațiile autonome și locale în vederea promovării accesului universal la sport.

Planul vizează diferitele grupuri din componența societății spaniole, cu accent special pe grupurile cu cele mai mari nevoi, cărora în mod tradițional accesul la sport este mai dificil, cum ar fi persoanele cu dizabilități fizice sau mintale și - cu relevanță specială pentru acest studiu - persoanele sau grupurile expuse riscului de excluziune socială, inclusiv populația migrantă.

Accesul acestor grupuri la sport este văzut deseori nu atât ca un scop, ci ca mijloc al incluziunii care transcende simpla practicare a sporturilor, permițând persoanelor să-și dezvolte propriile resurse sociale. O astfel de abordare reprezintă un pas inovator care își propune mai mult decât simpla promovare a accesului la sport.

În cadrul acestei direcții naționale și la nivelul Comunității Autonome Andaluzia, Administrația Generală de Coordonare a Politicilor privind Migrații, entitate de pe lângă Consiliul Justiției și Internelor al Regiunii Andaluzia⁶, acțiunile privind sporturile și

⁶ Administrația Generală de Coordonare a Politicilor privind Migrații a fost înființată în 2001 ca entitate din cadrul Consiliului Justiției și Internelor, devenind în 2009 Consiliul pentru Muncă, iar în 2011, datorită schimbărilor legislativului, a devenit sus-menționatul Consiliu al Justiției și Internelor.

gestionarea aferentă a diversității provenite din fenomenul migrației au fost coordonate în baza primului și celui de-al doilea Plan Cuprinzător de Imigrare al Andaluziei (CIPA), respectiv în exercițiile financiare 2001-2004 și 2006-2009⁷.

Planul reprezintă un instrument de coordonare și articulare a diferitelor aspecte ale integrării populației migrante, implementate pe toate planurile în diferitele departamente ale administrației autonome, conform diferitelor competențe (educațională, socială, de muncă, sănătate publică etc.)

Promovarea accesului la activitățile sportive în rândul populației considerate a fi expuse riscului de excluziune socială este prevăzută în Legea nr. 6 din 14 decembrie 1998 privind sporturile (Consiliul Prezidențial al Consiliului Andaluziei, 1998) care prioritizează promovarea sporturilor în rândul populației expuse riscului de excluziune socială. Articolul 3 definește grupurile care necesită atenție specială ca fiind „acele zone sau grupuri care, asistate de aceste activități, ar putea crea în baza lor un mecanism de incluziune socială sau îmbunătățire a propriului nivel de bunăstare socială.”⁸

Planul Cuprinzător privind Imigrarea în Andaluzia consideră practicarea sporturilor ca un element de integrare. Acest lucru este specificat în secțiunea dedicată culturii, divertismentului și participării, în care măsura 6.1. formulează scopul specific: „Programe, măsuri și/sau acțiuni care, în cadrul planului privind sporturile locale, facilitează promovarea activității fizice în sport pentru grupurile de migranți, cu scopul de a încuraja socializarea, normalizarea și integrarea lor în comunitate” (CIPA II, 2006:327).

În cadrul politicilor privind migrația, acțiunile care vizează sportul sunt incluse într-un concept multidisciplinar de acțiuni care încurajează integrarea populației migrante.

În aceste politici, sporturile sunt văzute ca un spațiu de participare și instrument pentru procesele de integrare socio-culturală. Practicarea sporturilor este considerată a fi un element care încurajează interacțiunea dintre societatea gazdă și populația migrantă, implementând procesele de integrare posibile.

În această linie de acțiune nu trebuie omise politicile locale. În acest caz, în baza existenței unor linii directoare prevăzute la niveluri superioare, politicile municipale vor depinde de fiecare administrație locală în parte, ducând la o diversitate mare a acțiunilor.

⁷ <http://www.juntadeandalucia.es/empleo>

⁸ BOJA 148 din 29 decembrie 1998: 15.840 <http://www.juntadeandalucia.es/turismocomercioydeporte/ctcd-docs/normativa/DL1998-06B.pdf>

Scurtă analiză a rezultatelor cercetării în Madrid

În Spania, activitatea studiată a fost organizarea *Mundialito de Baloncesto por la Integración* (Campionatul mondial de baschet pentru integrare) de Federația spaniolă de baschet în 2014.

Observațiile prezentate mai jos reprezintă rezultatul unui proces de analiză a interviurilor și focus-grupului susținut cu participarea membrilor *Asociación Red Deporte y Cooperación* (Asociația pentru Rețeaua Sporturilor și Cooperare) implicată în organizarea evenimentului *Mundialito* și al constatărilor din urma participării la activitățile planificate.

În același timp, aspectele cele mai relevante care se conturează în urma analizei nu se referă exclusiv la activitățile urmărite, ci au ținut cont și de rezultatele evaluării altor programe din Andaluzia.

Acest lucru ne permite extrapolarea unor recomandări în baza punctelor forte și slabe observate în acțiunile în domeniul sportului și integrării sociale.

Rezultatele sunt structurate pe trei linii:

1. Procesul de evaluare.
 - a. Lipsa instrumentelor de evaluare continuă, deseori nepuse la dispoziție de structurile de finanțare și alte linii de finanțare, face dificilă o confirmare a extinderii intervențiilor sau a implementării activităților. De aceea, se impune consolidarea acestor procese de monitorizare (în timpul proiectului), de evaluare (la finalizare) și de urmărire (menținerea scopurilor prevăzute obținute pe termen mediu și lung).
 - b. În actualele procese de evaluare, dependența excesivă de indicatorii cantitativi vine în detrimentul unor dimensiuni mai calitative. Utilizarea exclusivă a indicatorilor cantitativi implică riscul evaluării doar a unei părți a realității și a rezultatelor activităților. Acest lucru înseamnă că, de exemplu, o scădere a numărului participanților este văzută doar negativ, când ea, dimpotrivă, poate ascunde o mai bună calitate a participării datorită unei creșteri în identificarea și motivarea participanților în activitate.
 - c. Evaluarea calitativă trebuie să fie holistică. Acest lucru înseamnă implicarea unor indicatori calitativi care arată diferitele dimensiuni (temporală, spațială și socială) și modul în care acestea afectează practicarea sporturilor.
2. Actorii social: organizatori, finanțatori și asociații
 - a. În cazul în care organizațiile folosesc concepte în genul „integrare”, „incluziune”, „interculturalism” în definirea propriilor scopuri, riscă - chiar din motive inerente conceptelor - să nu ajungă la o practicabilitate clară împărtășită de toți partenerii și participanții. Este important să se promoveze procesele interne de reflecție pentru a contribui la definirea mai practică și mai tangibilă a acestor idei. Acest lucru ar permite o mai bună definire a adevăratelor scopuri vizate, precum și armonizarea eforturilor zilnice ale fiecărei persoane care și-a asumat misiunea, cultura și know-how-ul organizației.

- b. Durata scurtă a proiectelor, cauzată printre altele de lipsa resurselor economice, determină nevoia prioritizării eforturilor în vederea vizibilității activității, în detrimentul extinderii rezultatelor în rândul populației beneficiare. Aceste proiecte (de scurtă durată) aspiră mai degrabă la prezență mediatică decât la atingerea tangibilă a scopurilor. Este important pentru sectorul al treilea să aibă în vedere această problemă în negocierea cu administrația publică.
 - c. Activitățile propuse pentru asociațiile de migranți și cetățeni străini tind să obțină succes mai mare în sensul participării, deși deseori în mod limitat la persoanele aparținând aceleiași naționalități.
3. Participanții.
- a. Grupurile și persoanele care participă la activități organizate cu participare națională sunt în principiu într-un proces de integrare colectivă internă, deoarece nu se referă la societatea gazdă, ci mai degrabă la propria lor comunitate etnică sau culturală.
 - b. Este important să se distingă activitățile care încurajează integrarea socială în rețeaua persoanelor provenite din aceeași țară sau alte realități culturale și cele care încurajează interculturalismul mai pronunțat.

Practicarea sporturilor în rândul persoanelor strămutate din Roma: aspectele frapante ale studiilor exploratoare

Cercetarea efectuată în capitala Italiei a fost dedicată proiectului Liberi Nantes Touch Rugby sponsorizat de asociația de sport amator Liberti Nantes⁹ și a vizat persoanele strămutate. Proiectul este deschizător de drumuri în panorama italiană, având ca beneficiari femeile strămutate și oferind un tip de sport care s-a răspândit doar recent în Italia. Cantitatea limitată de cercetare dedicată experiențelor similare în Europa a necesitat efectuarea unui studiu explorator. Acesta vizează studierea evoluției proiectului în decursul a doi ani de la faza de lansare prin experimentare și încercări de consolidare, cu scopul de a identifica posibili indicatori pentru constatările privind impactul proiectului la nivel individual și cel al contextului social.

Proiectul abordează nevoia, indicată de beneficiari ca fiind apăsătoare, de a ocupa cu ceva orele libere tipice ale primei faze de primire într-un centru. Pentru promotori, activitățile sportive susține progresul inserției în noul context în măsura în care contribuie la consolidarea controlului asupra corpului și a încrederii de sine.

Asociația, beneficiind de anumite contribuții publice, este implicată în mod constant în găsirea fondurilor necesare în special pentru restructurarea unui teritoriu perceput ca spațiu intercultural, precum și un loc pentru persoanele strămutate de a practica sport.

Printre punctele forte ale proiectului se regăsesc în special parteneriatul, evenimentele publice, vizibilitatea și capacitatea de a redefini activitatea.

Asociația Liberi Nantes susține participarea persoanelor strămutate în activitățile sportive, în special printr-o echipă de fotbal masculin și, recent, prin activitățile de excursii. A stabilit relații de parteneriat cu persoanele care lucrează în diferite domenii: asociații active în

⁹ Pentru mai multe informații: www.liberinantes.org

domeniul sportului, entități implicate în primirea refugiaților și organizații care își propun combaterea marginalizării sociale.

Proiectul a beneficiat de o bună vizibilitate în timpul evenimentelor și ocaziilor organizate în colaborare cu partenerul, precum și pe internet, cu contribuția eficientă la prezentarea narativă a proiectului din partea unei organizații de fotografi și artiști specializați în reportaje umanitare pentru organizații sociale (Shoot4Change¹⁰).

Asociația a acționat eficient în redefinirea activităților în vederea întâmpinării unor obstacole apărute, în special timpul lung necesar pentru implicarea beneficiarilor, participarea sporadică din partea unor migranți, numărul insuficient al jucătorilor pentru formarea unei echipe și fluxul periodic al migranților în centrul de primire.

Îmbunătățirea relațiilor dintre participanți, inițial nefiind uniți de contextele lor inițiale, care a fost sesizată de voluntarii asociației în decurs de câteva luni, reprezintă un efect pozitiv al proiectului în progresul înregistrat în incluziunea individuală a persoanelor strămutate. Mai mult, beneficiarii s-au implicat participând în echipe în campionate menite să susțină incluziunea migranților în practicare și competiții sportive.

Activitățile și scopurile proiectului s-au bucurat de o diseminare largă, în special pe internet și prin evenimente publice, care au reprezentat o oportunitate pentru lărgirea rețelei de suport a proiectului.

¹⁰ www.shoot4change.net

Provocări și recomandări

Asociații/federații sportive naționale, asociații antirasism și asociații pentru migranți/refugiați

Temă: organizațiile trebuie să recunoască importanța lucrării de incluziune socială prin și în sport. Uneori organizațiile nu sunt conștiente de complexitatea problemelor legate de fenomenul excluziunii sociale în contextul imigrării și de dificultatea intervențiilor care încurajează incluziunea; în consecință, ele promovează acțiuni vagi sau nu promovează niciuna.

Recomandări

- Este necesară diseminarea cunoștințelor pe toate nivelurile organizației astfel încât să permită îmbunătățirea intervențiilor și o mai bună conștientizare a partenerilor. Din acest motiv, este important să se stabilească linii de coordonare cu Universitatea și centre de cercetare cu scopul de a asigura cercetare specifică, de a crea instrumente de planificare și evaluare a intervențiilor, de a instrui personalul implicat și de a întocmi documentații și alte instrumente de producție și diseminare a cunoștințelor. Este important să se creeze indicatori care arată participarea cetățenilor străini în sport și care facilitează comparații la nivel european.
- Este necesar să se creeze finanțare pentru cercetare și sponsorizare pentru rețele și parteneriate în care sunt prezente entitățile de cercetare.
- În vederea obținerii unei înțelegeri comune între toți partenerii, este necesar să se sponsorizeze discuțiile deschise: întâlniri și conferințe la nivel național și local (în comisii regionale și în centre sportive)
- Este important să se sublinieze clar în statut că misiunea organizației include și implicarea activă în incluziunea socială prin sport
- Sponsorizarea strategiilor comune între diferitele sectoare/departamente de lucru prezente în organizație. Problema trebuie abordată nu doar în sectorul implicat în mod specific în incluziunea socială (unde e prezentă), ci și în cele care dezvoltă programe pentru copii, tineri și femei, la nivel profesionist și amator, și instruirii tehnice și de management.

Strategie: organizațiile sportive au nevoie de politici structurale coordonate în toate sectoarele implicării.

Recomandări

- Crearea unui departament intern în asociațiile responsabile cu incluziunea socială pentru sponsorizarea unor campanii și cercetări specifice, care să propună politici și proiecte asociative capabile să asigure o mai bună incluziune socială a grupurile defavorizate în lumea sportului
- Sponsorizarea colaborării și schimburilor cu alte instituții/asociații cu scopul de a obține informații și de a face schimburi de experiențe
- Sponsorizarea dialogului internațional prin schimburi de proiecte, întâlniri bilaterale și cooperare cu rețelele europene

Conducere: organizațiile trebuie să includă în consiliile de administrație persoane de diferite origini culturale și de imigrare, cu scopul de a împărtăși conducerea organizației și de a încuraja în mod specific procesele participative democratice.

Recomandări

- Este necesar să fie demarate procese de evaluare internă cu privire la existența posibilă a unor mecanisme restrictive sau filtre care blochează posibilitatea oamenilor de diferite origini în obținerea unor poziții de conducere
- Sponsorizarea dialogului cu comunitatea migrantă și minoritățile culturale
- Sponsorizarea cursurilor de instruire în domeniul managementul sportului dedicate în special persoanelor de diferite origini culturale
- Adoptarea unor mecanisme de incluziune pentru implicarea unui număr tot mai mare de persoane de diferite origini: încredințarea unor poziții responsabile, invitații de a participa la comisii executive, invitații de a participa la alegerile conducătorilor asociației
- Sponsorizarea creării unor grupuri sau organizații sportive conduse direct de o majoritate relevantă de migranți. Acest lucru înseamnă că organizațiile trebuie să asigure acțiuni de susținere din partea unor specialiști pe tema managementului sportului, legislației și administrației.
- Oferirea de suport pentru inițiative/proiecte promovate de comunitățile de migranți/minorități culturale care vizează sponsorizarea incluziunii sociale
- Sponsorizarea oportunității de a practica sportul în comunitatea de migranți și de a le organiza într-o manieră asociativă

Lobby: organizațiile trebuie să-și desfășoare activitățile de lobby și presiune socială asupra politicianilor și mass-mediei, astfel încât să recunoască existența problemei excluziunii sociale și să abordeze aceste argumente într-o manieră mai realistă și fără prejudecăți.

Recomandări

- Solicitarea suportului din partea autorităților locale/naționale/europene sau a federațiilor sportive:
 - Nevoia de lobby la instituții să solicite politicianilor să-și concentreze atenția asupra efectelor pozitive ale fenomenelor de migrație
 - Nevoia de lobby la Uniunea Europeană ca să organizeze audiențe publice în parlament și petiții semnate de politicienii europeni
- Efectuarea strângerii de fonduri, încercarea de a integra fonduri publice și private (sponsori, fundații)
- Sponsorizarea de ateliere cu participarea jurnaliștilor privind: condițiile de trai ale străinilor (migranților, refugiaților, solicitanților de azil); cultura romă; utilizarea unui limbaj adecvat fără prejudecăți la descrierea atleților din diferite culturi; utilizarea unui cod de etică
- Sponsorizarea unor evenimente și invitarea mass-mediei cu scopul diseminării informațiilor
- Implicarea unor atleți binecunoscuți cu scopul de a disemina cât mai multe mesaje posibile despre multiculturalism, antidiscriminare și incluziune socială
- Sponsorizarea unor rețele de jurnaliști: crearea unor rețele de media socială sau dezvoltarea celor create de Consiliul European (Rețeaua Europeană de Media pentru

Diversitate și Dialog Intercultural - MARS), promovând o un departament special pentru sport

- Furnizarea constantă de informații către jurnaliști cu privire la poveștile migranților în sport, cu scopul de a crea o narațiune socială fără prejudecăți, însă bazată pe poveștile adevărate ale persoanelor implicate în aceste asociații.

Dialog intercultural: consolidarea profesionalismului și competenței resurselor umane prezente în organizație cu privire la subiectele legate de dialogul intercultural.

Recomandări

- Sponsorizarea educației informale și instruirilor pentru directori, coordonatori de proiect și voluntari
- Sponsorizarea cursurilor privind medierea interculturală și istoria culturilor și sporturilor în toate părțile lumii
- Sponsorizarea unor cursuri educaționale despre jocuri din diferite culturi,acompaniate de laboratoare practice pentru crearea jocurilor preferabil cu materiale reciclate

Conștientizare: creșterea conștientizării partenerilor cu privire la subiectele incluziunii sociale prin sport.

Recomandări

- Sponsorizarea unor campanii interne în vederea combaterii oricărei forme a discriminării
- Dedicarea unor spații în cadrul site-urilor sau revistelor în vederea promovării unor activități, proiecte și inițiative pe tema sportului și incluziunii sociale
- Implicarea partenerilor în activități pentru a susține activitățile de antirasism promovate de asociații, inclusiv ca voluntari

Eliminarea barierelor: în multe națiuni, există restricții privind prezența străinilor care doresc să participe la campionate, chiar și la nivel amator. Această formă de discriminare instituțională trebuie eliminată.

Recomandări

- Sponsorizarea unor campanii pentru influențarea opiniei publice cu privire la aceste forme ale discriminării
- Lobby la instituțiile și federațiile naționale și internaționale astfel încât formele de restricții privind practica să fie eliminate
- Sponsorizarea unor cercetări comparative la nivel european cu privire la diferitele legislații dedicate cetățenilor străini (*ius soli* și *ius sanguinis*, diferențe de drepturi și obligații ale migranților, refugiaților politici și solicitanților de azil) și cu privire la practicarea sportului

Evaluare: este recomandată sponsorizarea, în cadrul asociației, a unui sistem de evaluare a scopurilor atinse și de analiză a oricăror lacune în dezvoltarea activităților care vizează incluziunea socială, în vederea efectuării ulterioare de corecții și a dezvoltării de noi modele de implicare.

Recomandări

- Intensificarea relațiilor cu universitățile și centrele de cercetare în vederea stabilirii unor mijloace și proceduri de evaluare a intervențiilor efectuate.
- Sponsorizarea unor cursuri de instruire cu privire la mijloacele de evaluare a activităților și intervențiilor
- Adoptarea modelelor de analiză SWAT și dezvoltarea unor competențe interne pentru obținerea mijloacelor de autoevaluare

Cluburi sportive, sedii locale ale asociațiilor și federațiilor sportive

Sensibilizare: creșterea sensibilității partenerilor și directorilor cluburilor sportive și a instructorilor și voluntarilor cu privire la subiectul diversității culturale.

Recomandări

- Organizarea de campanii, diseminarea de materiale și publicarea de afișe cu privire la importanța interculturalismului în sport și în cluburile sportive
- Organizarea de ateliere/mese rotunde pentru toți administratorii de cluburi sportive (directori, instructori, arbitri, voluntari, operatori...)
- Organizarea de cursuri de instruire pentru directori și instructori cu privire la subiectele interculturalismului în vederea desfășurării proiectului
- Crearea unei rețele între cluburile sportive locale și naționale în vederea dezbaterii privind dificultățile identificate și rezultatele obținute în cadrul dezvoltării de proiecte de incluziune socială
- Sponsorizarea unor proiecte educaționale în cadrul cursurilor sportive, în special pentru tineri
- Sponsorizarea unor cursuri de instruire pentru personalul sportiv tehnic cu privire la subiecte legate de interculturalism, mediere a conflictelor, medierea culturală și educare privind globalismul
- Sponsorizarea recunoașterii certificării cursurilor de instruire dedicate în special subiectului sportului și incluziunii sociale (și la nivel european)
- Sponsorizarea unor jocuri ca instrumente de recunoaștere reciprocă și schimburi, în special în cursurile sportive dedicate copiilor și adolescenților; adică a jocurilor din lume și jocurilor ca instrumente de eliminare a prejudecăților și reguli de învățare

Participarea migrantilor/refugiaților: creșterea numărului de migranți și refugiați care participă la activitățile sportive ale clubului.

Recomandări

- Crearea unor cursuri specifice pentru mame și copii, combinând activitățile cu scopul de a încuraja echilibrarea timpilor de lucru și de divertisment
- Asigurarea admiterii gratuite pentru clasele defavorizate
- Crearea de ocazii sportive și culturale (festivaluri) în vederea sponsorizării participării și cunoașterii între diferiții membri de club, prin crearea unor spații pentru dialog
- Facilitarea participării în competiții sportive: deseori multe grupuri/persoane întâmpină probleme de transport (costul ridicat al transportului public, imposibilitatea de a folosi mașini proprii), făcând imposibilă participarea lor la competiții. Clubul trebuie să conlucreze cu familiile și cu toți partenerii pentru a crea o rețea de întraajutorare
- Crearea unor broșuri informative în diferite limbi
- Înființarea unor rețele de informare și schimburi cu organizațiile pentru migranți cu scopul de a evalua nevoile, formulând astfel răspunsurile adecvate

Infrastructuri: foarte des, comunitatea de migranți accentuează dificultatea de a face parte din cluburi sportive din diferite motive, care riscă să devină bariere în calea participării și prezenței lor.

Recomandări

- Pregătirea unor materiale informative (fluturașe și site-uri web) în mai multe limbi. Informare cu privire la modalitățile de a accesa clubul (transport public, piste pentru biciclete...)
- Analiza modului în care clubul poate deveni „deschis” pentru toți. În special:
 - Asigurarea unor dușuri închise în vestiare, pentru încurajarea tuturor care pot întâmpina dificultăți în dușul lângă alții.
 - Asigurarea de zone de exerciții cu perdele sau divizoare mobile pentru a permite participarea la clase și femeilor musulmane
- Asigurarea de spații pentru grupurile de migranți/minorități etnice la activități sportive și evenimente culturale în organizare proprie

Conducere: organizațiile trebuie să includă persoanele de diferite origini etnice în consiliile de administrație pentru a permite partajarea conducerii cu aceștia.

Recomandări

- Sponsorizarea unor cursuri interne, inclusiv cele informale, în vederea recunoașterii certificărilor/diplomelor/licențelor de experiență și competență în sport obținute în țări străine
- Organizarea de cursuri de instruire specifice în vederea actualizării și sporirii experienței în diferite domenii: management, instruire, arbitraj...

Finanțare: creșterea fondurilor pentru desfășurarea mai multor activități, oferirea de activități gratuite sau cu cost redus și îmbunătățirea infrastructurilor.

Recomandări

- Voluntarii reprezintă o valoare adăugată în sensul finanțării și coeziunii sociale. Ei reprezintă un sprijin foarte important pentru club în vederea reducerii costurilor. Munca lor trebuie recunoscută prin:
 - Recunoașterea specială a muncii lor (voluntarul anului, mențiune specială pe site)
 - Recunoașterea specială a proiectelor efectuate de voluntari în domeniul incluziunii sociale
 - Oferirea de cursuri de instruire gratuite voluntarilor pe tema dialogului intercultural

Instituții europene

Cercetare: *se arată o lipsă de informații, cercetare și date privind subiectele specifice legate de practicarea sportului de către migranți, în special a cercetărilor comparative la nivel european.*

Recomandări

- Sponsorizarea cercetării privind prezența și infrastructurile sportive gratuite în diferitele părți ale Europei, în special a celor care încurajează participarea migranților/minorităților etnice sau altor grupuri defavorizate
- Sponsorizarea cercetării în vederea colectării de date privind participarea migranților/minorităților etnice la sport
- Sponsorizarea cercetării menite să creeze indicatori eficienți de măsurare a nivelurilor calitative și cantitative ale activităților care vizează incluziunea socială prin sport
- Sponsorizarea unor linii de colaborare și schimb între diferitele instituții de cercetare și instruire europene, în vederea creării de modele de lucru și metodologii legate de subiectul incluziunii sociale în sport
- Sponsorizarea creării unei platforme europene dedicate membrilor administrației publice în care este posibilă găsirea și schimbul materialelor cu privire la legislație, concepții de proiecte vizionare, instruire și conferințe europene pe aceste teme

Certificări: *Este necesar să se lucreze în interesul recunoașterii certificărilor/diplomelor/licențelor de experiență și competență în domeniul sportului obținute în țările străine.*

Recomandări

- Crearea unor sisteme de recunoaștere prin examinare individuală, valabil în toate statele Uniunii
- Studiarea și sponsorizarea unor modele de instruire comune cu privire la subiectul interculturalismului și educației globaliste care pot fi comune în fiecare stat al Uniunii

Finanțare: *lumea sportului pentru toți trebuie să fie capabilă să desfășoare proiecte de incluziune socială în și prin sport. Costurile desfășurării acestor activități sunt deseori foarte ridicate și este necesară îmbunătățirea sistemului de colectare a fondurilor, de asemenea prin înființarea unui sistem de certificate care arată calitatea socială a proiectului, în vederea încurajării faptului că sponsorii privați și publici finanțează proiecte mai degrabă în baza impactului emoțional și a comunicării acțiunilor susținute, decât a efectului real al inițiativei.*

Recomandări

- Este necesară susținerea fondurilor structurale pentru asociațiile naționale
- Este necesară deținerea unei coordonări mai bune între diferitele sectoare ale administrațiilor generale cu privire la activitatea desfășurată de asociații
- Unitățile de sport trebuie să facă lobby la alte administrații generale, solicitându-le să includă sportul ca oportunitate reală, să lărgască posibilitățile de a obține finanțare de la diferite comisii:

- Administrația Generală pentru mediu: sportul poate da un impuls puternic regândirii vieții urbane în sensul unei durabilități mai mari. Astfel, este susținut mediul și sporită participarea grupurilor de migranți în reorganizarea orașului cu spații pentru socializare și sport
- Administrația Generală pentru sănătate și protecția consumatorilor: sportul contribuie la îmbunătățirea sănătății tuturor cetățenilor, iar ofertele de sport pentru migranți/refugiați poate fi de ajutor comunității
- Administrația Generală pentru justiției: migrația nu reprezintă o problemă de siguranță; trebuie avute în vedere proiectele educative, nu doar cele de reprimare. O altă problemă majoră este tratamentul atleților care trebuie prioritizat.
- Administrația generală pentru turism: schimburile și cunoașterea diferitelor culturi permite depășirea prejudecăților. Și în domeniul turismului, proiectele de „turism durabil” ar fi dezvoltate având ca scop cunoașterea culturilor diferite de cele europene, de preferat oferind stimulente proiectelor legate de zona mediteraneană sau cooperarea cu dezvoltare
- Administrația Generală pentru educație și cultură: rasismul este combătut în special prin educarea tinerilor, iar cel mai bun instrument îl reprezintă schimburile și cunoașterea reciprocă. În acest scop, bursele academice ar oferi stimulente pentru tinerii care se disting în lumea sportului și care doresc să aprofundeze subiectul schimburilor de cele mai bune practici

Autoritățile locale

Spații: grupurile de migrați/refugiați au nevoie de spații pentru practicarea sporturilor neorganizate: parcuri, clădiri vechi renovate și donate comunității și în special locurile structurate care sunt caracterizate de un respect real pentru întreaga diversitate.

Recomandări

- Este necesară promovarea conceperii unui spațiu egalitar și democratic, printr-o rețea cu comunitatea de migranți/refugiați, și asociații ale societății civile, tinerilor și vârstnicilor
- Crearea unor mecanisme de scutire fiscală (reducerea chiriei) pentru managerii amplasamentelor care manifestă atenție adevărată față de orice persoană fără orice forme ale discriminării, pentru promovarea activităților de incluziune socială

Instruire: munca membrilor administrației publice este complexă și deseori trebuie să țină cont de multe variabile legate de aspectele sociale și legale ale coexistenței diferitelor culturi pe teritoriul lor. În acest sens, este nevoie de profesionalism și competențe speciale și expertiză privind subiectul.

Recomandări

- Încurajarea creării unor cursuri de instruire specifice pentru funcționarii publici, inclusiv în parteneriat cu asociațiile de pe teritoriu care sunt implicate în aspectele legate de migrațiune și demersuri interculturale
- Încurajarea participării la cursuri de limbi, mediere culturală și educație în globalism pentru operatorii din sectorul public

Dialog: administrațiile publice trebuie să acționeze în vederea încurajării dialogului și coexistenței între toți cetățenii și a sponsorizării activităților de schimb și cunoaștere reciprocă în rândul cetățenilor, asociațiilor și persoanelor fizice care acționează în diferite moduri pe teritoriile lor.

Recomandări

- Sponsorizarea unor evenimente și activități în care diferitele comunități de migranți, asociații sportive și culturale și cetățeni individuali pe teritoriu au o modalitate de a se cunoaște și face schimb de experiențe și idei, și în vederea îmbunătățirii serviciilor în propria lor comunitate. Aceasta ar fi o adevărată piață pe care s-ar încuraja și dialogul cu instituțiile
- Crearea unor mecanisme de recunoaștere pentru toate asociațiile sportive care acționează efectiv într-o manieră care ține cont de incluziunea socială (un fel de balon al calității) și încurajarea lor în mecanismul de obținere a fondurilor publice
- Lucrarea în sinergie cu Centrele de primire pentru refugiați sau migranți, cu chioșcuri de informare pentru migranți astfel încât diferitele informații să indice și locurile și modurile de practicare a sportului. Deseori exercițiile fizice sunt văzute ca o nevoie secundară sau reziduală, fără să se pună accent pe aspectul valorii lor în socializare; de aceea, toți cetățenii, inclusiv străinii, trebuie să primească informații adecvate despre subiect

Natura multidisciplinară: administrațiile publice trebuie să opereze prin sinergie și cu într-o manieră multidisciplinară, implicând toate departamentele în tema incluziunii sociale prin sport.

Recomandări

- Legarea subiectului exercițiilor fizice de cele ale sănătății:
 - Sponsorizarea campaniilor pentru sănătatea cetățenilor străini prin practicarea adecvată a sportului
 - Sponsorizarea campaniilor pe tema nutriției
- Sponsorizarea creării de oferte ad hoc pe tema sportului ca instrumente ale incluziunii sociale nu doar în cadrul autorităților/departamentelor de sport, însă și în cele legate de domeniul educației, turismului și culturii

Evaluare: este esențial pentru autoritățile publice să creeze procese de evaluare pentru proiecte și proceduri administrative.

Recomandări

- Intensificarea relațiilor cu universitățile și centrele de cercetare în vederea stabilirii mijloacelor și procedurilor de evaluare a proiectelor finanțate de administrațiile publice
- Sponsorizarea cursurilor de instruire pentru funcționarii public cu privire la mijloacele de autoevaluare a activității și intervențiilor propuse de instituție

Bibliographical references

Amara M., Aquilina D., Argent E., Betzer-Tayar M., Green M., Henry I., Coalter C., Taylor, J. (2005) *The Roles of Sport and Education in the Social Inclusion of Asylum Seekers and Refugees: An Evaluation of Policy and Practice in the UK* (Report to the European Commission, DG Education & Culture), Institute of Sport & Leisure Policy, Loughborough University.

Ambrosini M., Marchetti C. (eds) (2008), *Cittadini possibili. Un nuovo approccio all'accoglienza e all'integrazione dei rifugiati*, FrancoAngeli, Milano.

Antonelli F., Scandurra G. (2008), *Pugili di quartiere. Etnografia di una palestra di boxe*, *Etnografia e ricerca qualitativa*, 3, pp. 425-450.

Bolzoni M. (2009), "Reti sociali e contesti di interazione. Rifugiati somali e congolesi a Torino e Cape Town", *Mondi migranti*, 2, pp. 113-125.

Bradbury S. (2011), "From racial exclusions to new inclusions: Black and minority ethnic participation in football clubs in the East Midlands of England", *International Review for the Sociology of Sport*, 46, 1, pp. 23-44.

Catarci M. (2011), *L'integrazione dei rifugiati. Formazione e inclusione nelle rappresentazioni degli operatori sociali*, FrancoAngeli, Milano.

Cesareo V, Blangiardo G. (2009), *Indici di integrazione. Un'indagine empirica sulla realtà migratoria italiana*, FrancoAngeli, Milano.

Coalter F. (2005), "Sport and Social Inclusion", in Falkner G., Taylor A.H. (eds), *Exercise, health and mental health: emerging relationships*, London, Routledge.

Collins M.F., Kay T. (2003), *Sport and social exclusion*, London, Routledge

European Commission (2010), *Sport and Physical Activity*, Special Eurobarometer 334/Wave 72.3, TNS Opinion & Social.

Ferrero Camoletto R. (2005), *Oltre il limite. Il corpo tra sport estremi e fitness*, il Mulino, Bologna.

Fontayne P., Sarrazin P. Famose J.P. (2001), "Culture and achievement motivation in sport: A qualitative comparative study between Maghrebien and European French adolescents", *European Journal of Sport Science*, 1, 4, pp. 1-11.

Gasparini W. (2005), "Les contradictions de l'intégration par le sport", in M. Falcoz, M. Koebel (eds), *Intégration par le sport: représentations et réalités*, Paris, L'Harmattan.

Granata S. (2011), *Sport e multiculturalismo. Quali prospettive per l'integrazione sociale*, Bonanno, Acireale-Roma.

Istat (2007), *La pratica sportiva in Italia. Anno 2006*.

Janssens J., Bottenburg M. (1999), *Etnische tweedeling in de sport*, Arnhem, NOC*NSF.

Kelly L. (2011), “«Social inclusion» through sports-based interventions?”, *Critical Social Policy*, 31, pp. 126-150.

Krouwel A., Boonstra N., Duyvendak J.W., Veldboer L. (2006), “A Good Sport? Research into the Capacity of Recreational Sport to Integrate Dutch Minorities”, *International Review for the Sociology of Sport*, 41, 2, pp. 165-180.

Llopis-Goig R. (2010), “Immigration and Sport Culture: A Sociological Approach to Sports Habits of Foreign Population in Spain”, in A. L. Pereira, R. Garcia (eds), *Proceedings 7th European Association for Sociology of Sport Conference A Social Perspective on Sport, Health and Environment*, 5th – 9th May, Porto, Portugal

Masiello S. (2007), *Punti di fuga. Prospettive sociologiche sul diritto di asilo e i rifugiati in Italia*, Liguori, Napoli.

Maza G., Pérez S., Castañar F., Duran J., Fernández J., Medina F., Sánchez R., Vega J. (2009), *Plan Integral para la Actividad Física y el Deporte*, Consejo Superior de Deportes, Madrid.

ORIM - Osservatorio regionale per l'integrazione e la multietnicità (2012), *L'immigrazione straniera in Lombardia. L'undicesima indagine regionale. Anno 2011*, Regione Lombardia - Fondazione ISMU, Milano.

Pardo R., Garcia-Arjona N., Hernandez Y, Routier G, Lebreton F. (2010), “Physical activity and sport practice in relation to gender and ethnic origin among young people: The case of Rennes (France)”, XVII ISA World Congress of Sociology, 11-17 July 2010, Gothenburg, Sweden.

Pizzolati M. (2011), “Trasformazione della immigrazione, bisogni sociali emergenti, pratiche di mediazione culturale”, in M. Esposito, S. Vezzadini (eds), *La mediazione interculturale come intervento sociale*, FrancoAngeli, Milano, pp. 367-379.

Pizzolati M. (2012), *Emarginazione (marginalità sociale)*, in Cipolla C. (a cura di), *La devianza come sociologia*, FrancoAngeli, Milano.

Quesada A. (2011), *L'intégration socioculturelle des réfugiés par une approche interactionniste: le cas des colombiens au Québec*, Mémoire de Maîtrise, Université du Québec à Montréal.

Refrigeri L. (2011) (eds), *Sport e razzismo. Il ruolo dell'educazione*, Pensa MultiMedia Editore, Lecce.

Stack J.A.C., Yoshitaka I. (2009), “The role of leisure pursuits in adaptation processes among Afghan refugees who have immigrated to Winnipeg, Canada”, *Leisure Studies*, 28, 3, pp. 239-259.

Valeri M. (2010), *Che razza di tifo. Dieci anni di razzismo nel calcio italiano*, Donzelli, Roma.

Van Tuyckom C., Schulze B. (2010), "Sports participation in the countries of origin of migrants living in Germany: An exploratory picture", Paper presented at 7th Eass Conference.

Walseth K. (2008), "Bridging and bonding social capital in sport. Experiences of young women with an immigrant background", *Sport, Education and Society*, 13, 1, pp. 1-17.

Walseth K., Fasting K. (2004), "Sport as a Means of Integrating Minority Women", *Sport in Society*, 7, 1, pp.109-129.

Weiss P. (2010), "Single-community football clubs and Turkish immigration into France and Germany", in W. Gasparini, C. Talleu (eds), *Sport and discrimination in Europe*, Sports policy and practice series Council of Europe Publishing.

Wray S. (2007), "Health, Exercise, and Well-Being: The Experiences of Midlife Women from Diverse Ethnic Backgrounds", *Social Theory & Health*, 5, pp. 126-144.